

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Навчально-науковий інститут української філології та журналістики
Кафедра української мови

Кваліфікаційна робота

з теми: «ФУНКЦІЇ ПОЛІКОДОВОСТІ У ФОРМУВАННІ
СИНТАКСИЧНОГО ТА ЛЕКСИЧНОГО РІВНІВ РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС
«БУКОВА ЗЕМЛЯ»

Виконала:

здобувачка вищої освіти 2 курсу

групи Ukr1-M21z

освітньо-професійної програми

Середня освіта (Українська мова і література)

другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 014 Середня освіта

(Українська мова і література)

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Запорожан Наталія Василівна

Керівник:

Марчук Л.М., доктор філологічних наук,

Професор, завідувач кафедри української мови

Рецензент:

Гудима Н.В., кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії та методик початкової

освіти

Кам'янець-Подільський – 2022 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні аспекти дослідження опозиції добро / зло як ознаки полікодовості.....	11
1.1. Космічні модуси етики: філософський аспект.....	11
1.2. Дослідження концептів добро / зло в мовній картині світу.....	16
1.3. Сприйняття добра і зла як основних кодів-символів Марією Матіос.....	20
Висновки до першого розділу.....	28
РОЗДІЛ 2. Вербалізація понять добра і зла в романі «Букова земля».....	30
2.1. Антиномія ДОБРО / ЗЛО на лексичному рівні	30
2.2. Концепти добро / зло в українському дискурсі: історія питання.....	34
2.3. Полікодовість як засіб експресії: синтаксичний рівень.....	37
2.4. Парцельовані структури – маркери експресивного синтаксису.....	39
Висновки до другого розділу.....	55
РОЗДІЛ 3. Лінгвістичний аналіз творів на уроках української мови...	57
Висновки до третього розділу.....	67
ВИСНОВКИ.....	70
Список використаних джерел	75

ВСТУП

У мовознавстві сьогодення активно розробляється проблема національної мовної картини світу (МКС). Велика увага приділяється дії людського чинника в мові, взаємозв'язку лінгвальних і екстралінгвальних явищ. Вивчення національної мовної картини світу допомагає виявити і специфіку сприйняття дійсності етносом, і особливості лексичної системи. Різні аспекти названої проблеми аналізувалися в роботах Л.А.Лисиченко, Л.М.Пелепейченко, Т.М.Сукаленко, Ж.П.Соколовської та інших.

У лінгвістичній літературі доведено, що для створення цілісного уявлення про мовну картину світу необхідне глибоке вивчення фрагментів МКС. Саме тому на сучасному етапі об'єктом аналізу часто стають окремі лексико-семантичні групи (ЛСГ) та мікрополя (роботи Ж.П.Соколовської та інш.). Спільними зусиллями вчених розроблено чіткі теоретичні засади аналізу мовної картини світу як у цілому, так і фрагментарно. Але кожний наступний етап розробки проблеми породжує нові протиріччя, висуває низку нових недосліджених питань і диктує необхідність нових узагальнень. Протиріччя сучасного вивчення МКС пояснюється, з одного боку, розгалуженням аспектів і напрямів досліджень, необхідністю їх систематизації, з іншого, нагальною потребою у поглибленні знань про окремі фрагменти МКС.

У мовознавстві представлено результати дослідження засобів відтворення картини світу в лексичній системі; окремим напрямом є аналіз індивідуальних мовних картин світу в художніх творах; паралельно, без точок перетину з названими напрямками, вивчаються символи та символізація, кодові проблеми тощо. Але ж мовна картина світу не може складатися тільки зі спільних елементів чи тільки з індивідуальних, фіксуватися тільки засобами номінації чи символізації – вона створюється поєднанням всіх назв ознак, а актуалізується у варіантах їх комбінацій. Охарактеризоване протиріччя між розгалуженням напрямів лінгвістичних досліджень і цілісністю об'єкта, на який вони спрямовані, зумовлює

необхідність комплексного аналізу окремих мовних феноменів. Всі передумови для такого аналізу створені: доведена взаємодія загального і окремого, спільного й індивідуального в мові; обґрунтована теза про дію людського чинника в мові, і завдання науки полягає в тому, щоб всебічно дослідити форми прояву цієї дії і показати, як вона впливає на відтворення концептуальної картини світу в мові.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена тим, що вона присвячена дослідженню фрагмента мовної картини світу українця з урахуванням схарактеризованих вище умов: необхідність аналізу поняття зумовлює вивчення іпостасей людського чинника, а орієнтація на МКС пов'язана з дослідженням мовних засобів фіксації досвіду та знань етносу, а отже, мовних кодів, зрозумілих лише цьому етносу.

Актуальним є звернення до фрагмента концептуальної моделі світу (КМС), який відображає ставлення носіїв мови до основоположних понять буття людини: понять про добро і зло та їх утілення в авторському художньому сприйнятті картини світу. Крім суто морального значення осмислення цих понять, яке для мовознавства є другорядним, аналізований фрагмент дуже важливий у лінгвістичному плані, бо одиниці, які відтворюють вказані концепти, іманентно пов'язані з дією людського чинника в мові взагалі, і з характеристикою та оцінкою позначуваних реалій зокрема.

Об'єкт дослідження – фрагменти концептуальної картини світу «Добро» та «Зло» у романі Марії Матіос «Букова земля».

Предмет дослідження. Вербалізація основних моральних понять «Добро» і «Зло» на лексичному та синтаксичному рівнях.

Мета та завдання дослідження формувалися з урахуванням стану вивченості проблеми МКС, напрямів дослідження, актуальних для сучасного мовознавства, та наукових передумов, які вже створені.

Таким чином, **мета кваліфікаційної роботи** – виявити особливості відображення понять “Добро” та “Зло” як кодових засобами художнього тексту, також виявити поняття полікодовості на різних мовних рівнях.

Поставлена мета зумовлює основні **завдання**:

- 1) виявити, типи інформації про добро та зло, яка знайшла відображення в авторській мовній свідомості, та способи її репрезентації в українській мовній картині світу;
- 2) встановити способи подачі інформації про опозицію «Добро» та «Зло», яка співвідноситься з різними рівнями відображення картини світу в мові;
- 3) визначити засоби мовної фіксації зв'язків «Добро» та «Зло» як кодів з іншими інформативними кодами в романі М. Матіос «Букова земля»;
- 4) встановити шляхи формування полікодовості з проєкцією на лексичний та синтаксичний рівні мови;
- 5) виявити специфіку лінгвістичного втілення репрезентованої опозиції та її практичне застосування при викладанні української мови в закладах загальної середньої освіти.

Матеріалом дослідження слугував роман Марії Матіос «Букова земля».

Вибір **методів** лінгвістичного аналізу пов'язаний зі специфікою об'єкту дослідження і конкретними завданнями. На всіх етапах дослідження використовувався описовий метод (суцільна вибірка, лінгвістичне спостереження, зіставлення, узагальнення), трансформаційний, компаративний методи, компонентний аналіз.

Елементи наукової новизни дослідження визначаються тим, що в ньому проведено комплексний аналіз відображення концептів «Добро» та «Зло» в індивідуальній мовній картині Марії Матіос як двох основних кодів етнолінгвістичного сприйняття історичних подій.

У науковій роботі продемонстровано, яка інформація про добро та зло знайшла відображення в засобах номінації; виявлено комплекс засобів

відображення в мові полікодовості: слова з номінативним та конотативним значенням; символи; значення, логічно та асоціативно пов'язані з номінуючими в художньому тексті; ознакові синтаксичні структури.

Визначена мовна репрезентація полікодовості та доведено, що вони експлікуються при семантичному поширенні слів.

Встановлено особливості мовної репрезентації різнорівневої інформації з проекцією на полікодовість..

Теоретичне значення зумовлене тим, що в роботі з урахуванням сучасних досліджень мовознавства запропоновано новий підхід до аналізу способів відображення мовних кодів у мовній картині світу, при якому досліджуються одиниці номінації, символізації, а також такі, що асоціативно або логічно пов'язані з номінуючими, виявляються засоби, які сприяють пізнаванню концептів у художньому тексті. Подальшої розробки отримало вчення О.О.Потебні про шляхи формування символічних значень.

Практична цінність дослідження визначається тим, що його результати можуть бути використані у викладанні лексикології, лінгвістичного аналізу тексту, при підготовці навчально-методичних матеріалів для викладання української мови в закладах загальної середньої освіти, в лексикографії для удосконалення лексикографічних описів та створення навчальних словників; при написанні наукових робіт.

Класифікація матеріалу, запропонована автором, може скласти базу для створення відповідного фрагмента ідеографічного словника. Засоби розмежування значення та відтінка значення знайдуть використання в лексикографії.

Апробація результатів. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, на звітній науковій конференції студентів університету, які працюють в галузі дослідження української мови, на Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти «**НОВІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**»

(24 листопада 2022 року), у збірнику наукових праць навчально-наукового інституту української філології та журналістики опубліковано тези: «Полікодовість як засіб експресії в складних синтаксичних структурах».

Структура роботи. Мета та завдання зумовили структуру кваліфікаційної роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Кожний розділ поділяється на підрозділи.

У вступі обґрунтовується тема роботи, її актуальність, визначаються мета та завдання роботи, конкретизується предмет дослідження, характеризується теоретичне і практичне значення результатів дослідження, новизна роботи.

Перший розділ «Теоретичні аспекти дослідження понять добро / зло» присвячено дослідженню мовної картини світу, значень слів, які номінують різні аспекти концептів. Доведено, що значення слів фіксують інформацію про добро та зло, яка співвідноситься з різними рівнями пізнання світу: рівнем ідентифікації самого явища та його номінації, рівнем ідентифікації з вираженням почуттів, емоцій та оцінок, рівнем вираження почуттів, емоцій, оцінок, а також рівнем встановлення зв'язків між уявленнями про добро та зло і реаліями, які співвідносяться з цими уявленнями.

В українській мовній свідомості зафіксовані ті аспекти ознак “добрий-злий”, які визнаються носіями мови як головні, привертають їхню увагу. Мовний матеріал дозволив зробити висновок, що суттєвими етносом визнаються такі ознаки: ставлення з прихильністю (бажання добра); відсутність злоби; вияв добра в контактах з іншими людьми; прощення зла. Значення слів ДОБРИЙ і ЗЛИЙ відображають комплекс ознак, притаманних концептам. Аналіз показав, що значення частини номінантів пов'язані з рівнем ідентифікації реалій, тобто з першим рівнем відтворення картини світу. До них належать слова з номінативно-оцінною функцією (злий, добрий; благодійник, злорадство). Також, в цьому розумінні добрий/злий переноситься і на сприйняття певних народів.

Другий рівень пізнання дійсності – ідентифікація явищ з виявом почуттів, емоцій та оцінок – актуалізований у інших одиницях. Для номінації з відбиттям почуттів та емоцій носії мови звертаються як до синтаксичних засобів, так і до встановлення зв'язків між концептами «Добро» / «Зло» з іншими. Слова, пов'язані з цим рівнем, виконують конотативно-оцінну та конотативно-характеризувальну функції.

Номінанти добра та зла використовуються також для відбиття почуттів та емоцій того, хто говорить, з акцентом на ідентифікацію об'єкта. Такі значення виконують власне-конотативну функцію і представляють 3 рівень відображення концептів добра та зла в МКС. Аналіз семантичного поширення (СП) значення слова ДОБРИЙ дає підстави стверджувати, що концепт «Добро» пов'язаний з такими концептами, як «оцінка» (добра порада), «висока якість», «велика кількість». СП значення ЗЛИЙ репрезентує зв'язок концепта «Зло» з концептом «оцінка».

У другому розділі «Відображення понять добра і зла в художніх текстах з проекцією на лексичний та синтаксичний рівні» досліджуються шляхи формування символічних значень добра та зла, їх відмінність від образних, особливості функціонування в художньому тексті. Символ не є суто мовним феноменом. Це феномен культури, тобто екстралінгвістичне явище. Але оскільки символи одержують найменування в системі слів, їх можна розглядати як феномени, перехідні між позамовними та мовними засобами відображення концепту. В символічних значеннях слів найбільш яскраво проявляється діялюдського чинника в мові.

У роботі досліджено шляхи творення символів добра та зла. Виявлено шляхи формування символічних значень. Перший шлях пов'язаний з релігією, культурою народу та відображенням біблійних образів в усній народній творчості. Інший шлях формування символічних значень є результатом образно-асоціативної діяльності людини. Наприклад, у культурі слов'ян значення слова ГАДЮКА набуло негативного ореолу. ГАДЮКА в образному значенні – зла і підступна людина. Вживаючись для відображення

ідеї зла, це слово стає найменуванням символу. Тобто, символічне значення сформувалося на базі вторинного образного значення, актуалізуючи його негативний ореол, але апелює до образу первинного денотата. Третій шлях формування обумовлений тим, що мовні та позамовні чинники взаємодіють. Вживаючись у метафорічному значенні, слово стає тотожним чинному символу. Екстралінгвістичний шлях пов'язаний з духовною сферою життя людини. Явище табу, заборона на вживання деяких слів, викликана страхом перед злою силою, пояснює появу евфемізмів.

Традиційні символи добра та зла використовуються в творах поетів різних епох і напрямків. Вони можуть набувати додаткових значень, не втрачаючи вже існуючих. У багатьох художніх творах можна знайти символи, наповнені новим змістом, який є наслідком варіювання традиційної символіки. При цьому відбувається або втрата ореолу добра чи зла, його згасання, або актуалізація позитивної чи негативної оцінки. Індивідуально-авторська символіка репрезентує особистий погляд авторів на добро та зло. Аналіз символіки дозволив виділити групи слів, які є носіями індивідуально-авторської символіки: 1) такі, що позначають концепт суміжного стану між буттям та небуттям (смерть) або причину такого стану, а також те, що викликає такий стан; 2) міфічні істоти, які несуть зло; 3) представники світу тварин; 4) джерело знань про світ.

Деякі символи є наслідком випадкової авторської асоціації, яку важко встановити поза контекстом.

Традиційні і індивідуально-авторські символи є засобом відображення світу, але концепти добра і зла по-різному відображені в символах різних епох. Біблійну символіку можна знайти в символах усіх часів. У поезії 19 сторіччя широко використовувалася не тільки традиційна символіка, але й індивідуально-авторська (міфологічні істоти, тварини). В сучасній поезії та прозі традиційні символи добра та зла трапляються дуже рідко, а символами світового зла виступають реалії, пов'язані з подіями в світі (війна, танк), природою, людиною.

Але, як уже зазначалося, концепти добра та зла можуть бути відображеними не лише в одиницях номінації та символах, але й у художньому тексті на рівні синтаксичних структур.

У тексті художнього твору можуть бути відсутні слова, які позначають аналізовані концепти, роздуми про добро та зло, але читач відчуває, розуміє, що йдеться саме про них. Усвідомлення ідеї відбувається завдяки індикаторам – мовним засобам, які сигналізують про ці концепти, вказують на них та експлікують їх. Індикатори можна розглядати в декількох аспектах: під кутом зору рецепції, прагматики, інформації, про яку сигналізують; способів та засобів репрезентації інформації. Деякі мовні засоби, які допомагають пізнаванню ідеї твору, вказують на концепт безпосередньо. Це поверхневі індикатори. Інші пов'язані з філософськими знаннями, індивідуально-авторськими символами або традиційними, наповненими новим змістом, образними засобами, особливостями авторського задуму. Вони є глибинними індикаторами, тому що вимагають розшифровки авторської ідеї через встановлення логічних зв'язків, використання історичних, філософських знань для ідентифікації ідеї добра чи зла.

У третьому розділі розглядаємо тексти Марії Матіос як дидактичний матеріал, який використовується на уроках української мови.

Висновки

У концептуальному баченні кожного етносу знайшли відтворення ментальні риси, психіка народу – носія цих духовних цінностей.

Велети українського письменства органічно поєднували в собі й зуміли відбити в своїй творчості як власні риси видатної особистості, так і – що особливо прикметно – загальнонародну вдачу, той національний характер, який і виокремлює українство як планетарне загальносвітове явище.

У дослідженні представлено теоретичне обґрунтування і нове рішення наукової задачі, яке полягає у виявленні особливостей відображення категорії експресії через вербалізацію понять / концептів «Добро» та «Зло» засобами української мови в романі Маріє Матіос «Букова земля».

Інформація про концепти відображається в одиницях номінації, символізації, а також завдяки засобам художнього тексту, логічно або асоціативно пов'язаним із номінуючими.

Аналіз мовних одиниць, які репрезентують ідеї добра та зла, показав, що вказані концепти поєднують інформацію різних типів: про ознаки реалії, її зв'язки з іншими реаліями, ставлення носіїв мови один до одного або до тих чи інших реалій; асоціації, пов'язані з ідеями добра та зла. Інформація вказаного типу відображена в МКС – в логічній та семасіологічній структурі лексико-семантичних груп іменників та прикметників. Під концептом розуміємо багатомірне, смислове утворення, в котрому виділяються ціннісна, образна й поняттєві сторони, звідси концепт є культурним. Він набуває ім'я, якщо концептуалізована сфера осмислена в мовній свідомості й одержує однослівне позначення.

Мовна картина світу являє собою багаторівневе відображення дійсності. У ній фіксується інформація про номінацію, номінацію з вираженням почуттів, емоцій і оцінок.

Для номінації з вираженням почуттів, емоцій і оцінок щодо реалій добра-зла носії мови звертаються до словотворчих засобів, до встановлення

зв'язків між концептами добра та зла та іншими, переносу найменувань. Такі номінанти виконують конотативно-оцінювальну та конотативно-характеризувальну функцію. Номінанти добра та зла використовуються також для вираження почуттів, емоцій без акценту ідентифікації на об'єкт. Такі значення виконують власне-конотативну функцію і представляють третій рівень відображення МКС.

Символізація співвідноситься з особливим рівнем відображення дійсності – рівнем встановлення зв'язків між різними концептами, які представлені в символізуючому і символізованому. Зв'язки концептів добра та зла з іншими актуалізуються також у процесі семантичного поширення значень слів.

Традиційні символи репрезентують один із шляхів формування символічного значення. Він пов'язаний із релігією, вірою народу. Інший шлях появи символів спричинений образно-асоціативною діяльністю людини. СЗ формується на базі образного, переносного значення, але є частиною первинного, актуалізуючи лише шлейф асоціативної інформації вторинного. Третій шлях формування СЗ є результатом взаємодії мовних і позамовних чинників: використання слова в метафорічному значенні, синонімічному чинному символу, та заборона на використання деяких слів.

Символічне значення відрізняється від образного. СЗ може бути частиною первинного; воно може бути сформоване на базі образного, але при цьому становити також частину первинного значення; СЗ може бути частиною образного значення – у цьому разі символічне та образне значення збігаються.

У художньому тексті відбувається варіювання традиційної символіки: мигтіння символу, згасання символічного значення та набуття нового змісту.

Пізнаванню концептів «Добро» та «Зло» в художньому тексті, усвідомленню авторських ідей сприяють індикатори – засоби, які сигналізують про концепти, репрезентовані в тексті твору. Усвідомлення

концептів, що містяться у творі, відбувається також за рахунок встановлення логіко-асоціативних ланцюжків.

Дослідження мовної картини світу показало, що пошук відповіді на питання, що є добро і зло, завжди відображається в мовній картині світу в одиницях номінації і символізації, в одиницях, які асоціативно чи логічно пов'язані з номінуючими і репрезентують ці зв'язки у художньому тексті.

Варто зазначити, що в українській філософії XVIII-XIX століття на феноменологічному рівні домінує розуміння людини як мікрокосмосу, що й зумовлює високі моральні вимоги до вчинків людини, які виводяться з універсальності можливостей людини. Перенесення сутності людини у сферу ідеального висуває на перший план моральну волю людини, оскільки лише вільний вчинок можна вважати моральним діянням людини. Однак, свобода розуміється українськими філософами як усвідомлена необхідність, і тому саме бажання розуміється як відповідність, а потреба діяти належним чином є основою справедливого вчинку. Тому, аби бути справді моральною людиною, потрібно не лише мати благі наміри, а й знання відносно того, як ці наміри діяльно втілити; не лише усвідомлювати історичну необхідність, а й здійснювати її у власному житті.

Опозиція добра і зла виявляє невідповідність між потрібним і дійсним, між ідеалом та дійсністю, мотивами і вчинками, самооцінкою та суспільною думкою. Очевидно, що є гранична межа відносності цих моральних понять, їх нерозрізненості через індивідуальні переваги, динаміку ситуації зі змінним значенням, певних соціокультурних умов тощо. Критерій розуміння добра і зла – в авторському спогляданні життя як абсолютної цінності та самоцінності людської індивідуальності.

Основними стилістичними засобами виразності українських лексем, яких об'єднують концепти ДОБРО – ЗЛО в художній мовній картині світу, є такі: повтори, метафори. Синтаксичні засоби репрезентації досліджуваної опозиції подано різними синтаксичними одиницями: словосполученнями та різними структурно-семантичними типами простих та складних речень,

конструкціями, які ускладнюють структуру речення (однорідні члени речення, звертання та ін.), парцельовані структури. Таким чином, аналіз головних рис художньої картини світу дає нам змогу говорити про неї як про складне багатогранне утворення, яке наділене великою кількістю специфічних особливостей. Українська картина світу додає до наявної художньої мовної картини світу специфічну конотацію, яка відображає менталітет, моральні цінності та своєрідність національної культури. Перспективним є дослідження семантики та структури концептуальної опозиції ДОБРО – ЗЛО на матеріалі української мови.

З'ясовано, що засвоєння відповідних теоретичних знань з літературознавства і мовознавства, усвідомлене сприймання і розуміння старшокласниками понять «літературна мова», «мова художньої літератури», «поетична мова» та ін. сприяє формуванню у них умінь аналізувати мову художнього твору.

Визначено, що врахування вікових особливостей і рівня літературної освіти учнів дає змогу здійснити ґрунтовний літературознавчий аналіз художнього твору в єдності змісту і форми.

Результати дослідного навчання дають підстави стверджувати, що розроблена методика вивчення мови художнього твору в старших класах на уроках української літератури сприяє значному підвищенню рівня сформованості умінь і навичок старшокласників аналізувати мову художніх творів.

Пріоритетними визначено такі методи і прийоми: розповідь з елементами бесіди, самостійна робота учнів (написання повідомлень, рефератів, складання схем-опор, таблиць, кросвордів), бесіда (репродуктивна й евристична), проблемно-пошуковий метод (створення проблемних ситуацій, проблемно-пошукові завдання), творче читання й коментування, робота з епіграфом уроку та ін.

Експериментально доведено, що впровадження розробленої методики у практику роботи школи активізує самостійну роботу учнів з художнім

текстом, сприяє розвитку їхніх літературних здібностей, зацікавленого ставлення до літератури як словесного виду мистецтва і одного із шляхів духовного збагачення.

Подальшого розвитку набула проблема аналізу мовно-стилістичних засобів у художньому творі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми вивчення мови художнього твору на уроках української літератури в старших класах школи. Перспективи подальшої роботи вбачаються в екстраполюванні розробленої методики на вивчення мови художнього твору в старших класах в умовах профільного навчання. Нових підходів вимагає проблема системного вивчення особливостей мови художніх творів і в основній школі.

Список використаних джерел

1. Багалій Д. І. Український мандрівний філософ Григорій. Київ: Орії при УКСП “Кобза”, 1992. 472 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344с.
3. Білодід І. К. Вибрані праці в трьох томах. Київ: Наукова думка, 1986. т.2.
4. Богатько В. В. Синтаксис і стилістика неповних речень у мові сучасної української періодики. Вінниця: Нова книга, 2010. 176 с.
5. Борецький Л. Порятунком всього людства від зла. *Українська мова й література в середніх школах*. 2004. №4. С.63 – 69.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови: [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. Київ; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. 1440с.
7. Горбач І. М. Художній текст та його комунікативно-прагматичний аспект. Проблеми семантики слова, речення та тексту. 2012. Вип. 29. С. 32–38.
8. Даниленко Л.І., Скворцов Л.І. Теоретичні і практичні аспекти нормалізації наукової термінології. *Мовознавство*. 1986. №6. С.17.
9. Діденко Л. Дуалістичний вимір людини в українській філософії XVIII сторіччя (за поглядами Г.Кониського та Г.Сковороди). *Філософська думка*. 2004. № 3. С. 65-76.
10. Енциклопедія постмодернізму. Київ, 2007. 417с.
11. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова. Київ:Наук. Думка, 1987. 248с.
12. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика : [монографія]. Київ: Наук. думка, 1982. 210 с.
13. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис. Донецьк, 2001. 480 с.

14. Запорожець М.О. Філософія П.Д. Юркевича в контексті історико-філософського процесу України . Київ: Товариство “Знання”, 2000. 124 с.
15. Іващенко В.Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецької термінології): монографія. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2006. 328с.
16. Івкова Н. М. Фігури експресивного синтаксису в сучасній публіцистичній літературі : дис.... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Горлівка, 2007.
17. Історія української культури. Т.2. Київ, 2001. С. 807.
18. Історія української літературної критики та літературознавства: Хрестоматія: Кн. друга. Київ, 1998.
19. Каркошко О. П. Парцелляция: структура, семантика, функція : на матеріалі русського и немецкого языков : диссертация... канд. філол. наук : 10.02.19. Майкоп, 2011. 186 с.
20. Карпчук Н. П. Адресованість в офіційному та неофіційному англomовному дискурсі (комунікативно-прагматичний аналіз) : автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківськ. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2005. – 20 с.
21. Козій Д. Три аспекти самопізнання у Сковороди. До 250-річчя від дня народження (1722 – 3 грудня 1792 р.). *Сковорода Григорій: дослідження, розвідки, матеріали*. Збірник наукових праць. – Київ: Наукова думка, 1992. С.253 – 265.
22. Кононенко В.І. Концепти українського дискурсу: монографія. Київ – Івано-Франківськ, 2004. 248с.
23. Коноplenко Н. А. Текстотвірний потенціал парцельованих конструкцій : автореф. дис.... канд. філол. наук : 10.02.01. Запоріжжя, 2007. 20 с.

24. Концепція літературної освіти в Україні (Проект). *Українська мова та література*. 2002. №11.
25. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 423 с.
26. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль, 2005. 416 с.
27. Лесин В. М. Літературознавчі терміни: Довідник. Київ, 1985. 251 с.
28. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: укл. О. В. Дуденко, І.І. Коломієць. Умань, 2004. 42 с.
29. Літературознавчий словник-довідник : Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ „Академія”, 1997. 752 с.
30. Лисицька О.П. Концепти “Добро” та “Зло” в російській мовній картині світу: автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Харківській державний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди. Харків, 2001. 16с.
31. Лисицкая Е.П. Коннотативный аспект семантики существительных и прилагательных, обозначающих понятия добра и зла. *Лінгвістичні дослідження*. Науковий вісник. Випуск 1. Харків: ХДПУ. 1998.
32. Лисицкая Е.П. Идеографическая классификация слов, обозначающих добро и зло. *Лінгвістичні дослідження*. Науковий вісник. Випуск №3. Харків. 2000. С.68 – 74.
33. Мацько Л. І., Сидоренко О.М., Мацько О. М. Стилїстика української мови. Київ: Вища шк., 2003. 462 с.
34. Мороз В. Я. Проблеми українського експресивного дискурсу. *Філологічні студії* : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету : Збірник наукових праць. Кривий Ріг: КДПУ, 2011. Вип. 6. С. 363–369.
35. Наукові основи методики літератури: за ред. Н. Й. Волощиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.

- 36.Невимушені: антологія: Бабкіна К. та ін.; післямова В. Єрмоленка.
Харків: Віват, 2016. 192 с.
- 37.Нестеренко І.Я. Явища непрямой номінації в українській мові:
автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова».
Київ, 1997. – 16с.
- 38.Олексенко В. П. Структурні параметри та текстотвірний потенціал
парцельованих конструкцій у художньому тексті: (на матеріалі
романів «Марія», «Волинь» У. Самчука). *Вісник Таврійської
фундації*. Київ–Херсон: Просвіта, 2009. Вип. 6. С. 35–47.
- 39.Пасік Н. М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Ніжин:
НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. 206 с.
- 40.Пасічник Є. А. Методика вивчення української літератури в
середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
- 41.Пахаренко В. Художнє слово: Короткий нарис практичної поетики.
Порадник для вчителя української літератури. *Українська мова та
література*. 2001. № 40 (вкладка).
- 42.Плющ Н.П. Парцеляція як засіб експресивного синтаксису. Укр.
мова і літ. в шк. 1981. № 1. С. 68–71.
- 43.Покорська В.М. Космічні модуси етики в українській філософії.
Мовознавство. №6, 2007. С. 19 – 27.
- 44.Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник.
Київ: Либідь, 1992. 248с.
- 45.Потебня О. Думка й мова. *Естетика і поетика слова*. Київ, 1985.
С.45 – 48.
- 46.Прокопович Ф. Етика. *Філософські твори*. В 3-х т. Т.2. Київ:
Наукова думка, 1980. С. 503 – 515.
- 47.Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна
енциклопедія. Полтава: Довкілля – Київ, 2006. 716с.
- 48.Сковорода Г. Повна академічна збірка творів: за ред.. проф..
Леоніда Ушкалова. Харків – Едмонтон – Торонто: Майдан,

- Видавництво Канадського Інституту Українських Студій, 2011. 1400 с.
- 49.Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання: навч. посібник Київ : Вища шк., 1994. 670 с.
 - 50.Словник біблійного богослов'я / пер. з фр. Львів, 1996. 399с.
 - 51.Словник Вікіпедія. Сторінка допуску: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
 - 52.Словник української мови: у 11т. / ред. кол. І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970-1980.
 - 53.Теофраст. Характери. *Дзвін*. 2003. № 2. С. 67 – 82.
 - 54.Ткачев В.І. Лінгвістичні та когнітивні характеристики концепту «добро» в сучасній французькій мові. *УУ*. №2, 2005. С.3 – 19.
 - 55.Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
 - 56.Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запоріжжя, 2002. 351с.
 - 57.Черненко О. Експресіонїзм у творчості Василя Стефаника. Київ: Сучасність, 1999. 245с.
 - 58.Шабат-Савка С. Т. Парцельовані комунікати як маркери вербалізації інтенцій мовця та експресивності художнього тексту. *Записки з укр. мовознавства*. 2017. Вип. 24, т. 1. С. 254–263.
 - 59.Шпель Ю. О., Панченко О. І. Текст як об'єкт лінгвістики й основа спілкування. *Лінгвістика. Лінгвокультурологія. Іншомовний дискурс: складники, проблеми та навчання*. Дніпропетровськ, 2016. Вип. 9. С. 100–104.
 - 60.Шульжук К.Ф. Мовленнєва реалізація моделей складних багатокомпонентних речень. *Мовознавство*, 1992. №1. С.3 – 40.
 - 61.Ющук І. П. Українська мова. Київ: Либідь, 2004. 640 с.